

הלכות שבת – שיעור 2 מלאכת מבשל – חלק ב'

בישול אסור, חימום מותר

כפי שהתבאר, ישנו כלל חשוב ונחוץ להבנת דיני מלאכת מבשל, והוא "בישול אסור, חימום מותר". ביאור הדברים: 'בישול' עניינו הכשרת/ השבחת מאכלים ומשקים ע"י חום האש ותולדותיה כנייל, והיינו שיוצר ע"י החימום יצירה חדשה באוכל ומשנה את מרקמו. בשונה מכך 'חימום' אינו יוצר שום יצירה חדשה ועניינו רק לחמם דבר קר, מבלי לשנותו.

רק כאשר יתקיימו שני התנאים הבאים חימום יוכל ליצור בישול ואסור בשבת:

- א. שלמקור חום יש מספיק כח לבשל.
- ב. האוכל לא מוגדר הלכתית כמבושל.

התנאי הראשון – מקור חום יכול לבשל

הדרך ליצור ע"י החימום יצירה חדשה המוגדרת כבישול, הינה על ידי מקור חום המספיק בכדי לשנות את תכונת המאכל והמשקה. להלן נבאר מה הם מקורות החום שבכוחם לבשל ואסורים ומה הם מקורות החום שאין בכוחם לבשל אלא רק לחמם ומותרים, ומתחלק לכמה סוגים וכדלהלן:

א. **אש עצמה**: אסור להניח כל מאכל או משקה ע"ג האש עצמה בשבת, כגון בתוך סיר המונח על האש אפי' עדיין אינו מבעבע, משום שמבשל בכך את המאכל והמשקה. כמו"כ אסור להניח בסמוך לאש בקרבה כזו שיוכל להגיע ע"י החום לידי בישול [חום שהיד סולדת בו כפי שיתבאר להלן שיעורו]. וגזרו חז"ל ואסרו אפי' מניחו שם לזמן מועט שאינו יכול להגיע בו להליך של בישול אלא רק לחימום או הפשרה, שמא ישכח וישאירו מונח שם עד שהתבשל (ומכונה בפוסקים "גזירת הפשר" שו"ע שיח יד יז, ומשני"ב סו ושעה"צ צא).

ב. **כלי ראשון**: גם כלי ראשון מבשל בשבת ואיסורו מהתורה. כלי ראשון הוא הכלי אשר היה על האש, ואסור להשים בתוכו מאכלים ומשקים גם לאחר שהורידו אותו מהאש והניחו אותו על גבי השלחן, שיש וכל כיו"ב, ואפי' אם כבר אינו מעלה רתיחות (מבעבע). ובתנאי שהגיע לדרגת חום 'שהיד סולדת בו' שרק אז יש בכוחו לבשל, אך אם אינו חם כשיעור זה אינו מבשל אלא רק מחמם, ומותר מן הדין להניח בתוכו מאכלים ומשקים לחממם (שו"ע שיח ט ומשני"ב לד סג סד, שש"כ א הערה ז).

שיעור יד סולדת בו: בגמ' ובפוסקים (שבת מ:, שו"ע שיח יד) מבואר ששיעור 'יד סולדת בו' היא דרגת חום שכרס של תינוק נכווית ממנו, ופחות משיעור זה אין בכוחו לבשל. ונחלקו הפוסקים מהי דרגת החום בה נכווית כרס התינוק, יש מפוסקי אשכנז שלמדו ששיעורו החל מ45 מעלות חום (הגרש"ז אויערבך שש"כ א הערה ג), ופוסקי ספרד וכך גם חלק מפוסקי אשכנז שמחמירים כבר מ40 מעלות חום (אולי"צ ב ל יב, חוט שני ב כט ז בשם החזו"א).

ג. **עירו מכלי ראשון**: אסור לערות (לשפוד) מכלי ראשון מאכל או משקה רותח בשיעור חום הנייל, על גבי מאכל או משקה שאינו מבושל, לפי שגם עירו 'מבשל', שעירו מכלי ראשון ככלי ראשון. ברם

הלכות שבת – שיעור 2 מלאכת מבשל – חלק ב'

כוח בישולו אינו חזק כנתינה בתוך הכלי ראשון, ומתבטא למעשה בכך שמבשל רק 'כדי קליפה', היינו שיעור קליפה דקה מהמאכל עליו עירו (שו"ע שיח י, ומשני"ב עד).

ד. כלי שני: כלי שני הוא הכלי אליו הועבר התבשיל ישירות מהכלי בו התבשל על גבי האש. ומן הדין גם כאשר התבשיל שבתוכו עדיין חם כשיעור שהיד סולדת, מותר להניח בתוכו דברי מאכל ומשקה שאינם מבושלים לפי שאין בכוחו לבשל, שמאחר שכלי זה לא היה מונח על גבי האש אין דפנותיו חמות בכדי לשמור על חום התבשיל שהועבר לתוכו אלא מצטנן והולך, לכך אין בכוחו 'לבשלי אלא רק 'לחמם' (שו"ע שיח יב יג, ומשני"ב סה פז).

קלי הבישול: ברם ישנם מאכלים שמחמת דקותם ורכותם קלים מאוד להתבשל, ומתבשלים גם בכלי שני כשחם כשיעור שהיד סולדת בו, ואיסור בישולו בזה מהתורה. וכגון דג מלוח ('הערינג') שאי אפשר לאוכלו בלי שטיפה במים מחמת מליחותו, וכגון ביצה ועלי תה (שו"ע שיח ד, ביה"ל שם ד"ה קוליס וד"ה חוץ, ומשני"ב לו לט, ששי"כ א הערה קסט).

אולם מאחר שאין אנחנו בקיאים לדעת מהם 'קלי הבישול' מלבד הדוגמאות שזכרו בפירוש, דעת פוסקי אשכנז להחמיר שלא להניח בכלי שני שחם כשיעור שהיד סולדת בו, כל דבר מאכל ומשקה שאינו מבושל, מחשש שמא הינו מקלי הבישול, חוץ מג' דברים שזכרו בפירוש בתלמוד שאינם קלי הבישול ומותר לתנם בתוך כלי שני לפי שאינם מתבשלים בו, והם: א. מים. ב. שמן. ג. תבלין קשה, כדוגמת קינמון וזנגביל (משני"ב שיח לט מב מה, שעה"צ סח, ששי"כ א הערה קעב קעד).

ומאידך דעת פוסקי ספרד שאין להחמיר אלא באותם המוזכרים בפירוש שהינם בכלל קלי הבישול, אך כל שאר המאכלים והמשקים שאינם מוזכרים בפירוש אף שאין אנו בקיאים בכך, מותר לתנם בכלי שני, שאין כלי שני מבשל, וכגון נתינת עלי נענע, פלחי לימון, דבש, חלב, מיני אבקות מרק, קפה, סוכר וכיו"ב בכלי שני, ואף שנימוחים בכלי שני מיחוויו אינו בישולו, שהרי גם בצונן נמחה (אור לציון ח"ב פ"ל ה, חזו"ע עמ' של שלו שעה, שו"ת יחווה דעת ו כב, וכן דעת החזו"א נב יט, ברם בבא"ח בא ו החמיר כדעת פוסקי אשכנז).

סיכום כלי שני: לדעת בני אשכנז אסור להכניס אליו שום מאכל לא מבושל, חוץ ממים שמן ותבלינים שהם בוודאי לא קלי הבישול. ולדעת בני ספרד, מותר להכניס את כל סוגי המאכלים הלא מבושלים לכלי שני, חוץ מאלו שמוזכר בגמרות ובראשונים שהם קלי הבישול, כגון ביצה ודג הערינג.

ה. כלי שלישי: כלי שלישי הוא הכלי אליו הועבר התבשיל ישירות מכלי שני, ודינו כדלהלן: דברים שאינם מקלי הבישול כגון מים שמן ותבלין הנ"ל, לדעת כל הפוסקים מותר לתנם בכלי שלישי. ומאידך דברים שהינם קלי הבישול באופן ברור, היינו אותם המוזכרים בגמ' כגון דג מלוח, לדעת כל הפוסקים אסור לתנם בכלי שלישי כשחם כשיעור שהיד סולדת, לפי שמתבשלים גם בכלי שלישי,

הלכות שבת – שיעור 2 מלאכת מבשל – חלק ב'

ואף בכלי רביעי ויותר אסור כל שחם כשיעור שהיד סולדת (שו"ע שיח ד, ומשני"ב לו לט, ערוה"ש כח, ביה"ל שם די"ה היא גמר, הגר"ש אלישיב שבות יצחק בישול כט ז).

ברם דברים המסופקים אם הינם בכלל קלי הבישול, כגון נענע, לימון, דבש וכיו"ב, הסכמת הפוסקים שמותר לתנם בכלי שלישי, וכן לערות עליהם מכלי שני (משני"ב שיח מה מז, שבט הלוי י סד, ועיין מג"א תמו ט).

סיכום כלי שלישי: מותר להכניס כל מאכל לא מבושל לכלי שלישי, חוץ ממה שהוא בוודאי קלי הבישול.